

DUYGUSAL ZEKÂ VE EMPATİK EĞİLİM: OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Gülden UYANIK BALAT**

Gülsüm ÇELEBİ***

Hilal YILMAZ****

Tülin GÜMÜŞTEKİN*****

ÖZET

Okul öncesi eğitimde öğretmenler, çocuğun ailesinden sonra karşılaştığı önemli bir rol model ve aynı zamanda onların gelişimi ve eğitiminden sorumlu kişilerdir. Erken çocukluk döneminde öğretmenlerin çocuklar üzerindeki etkileri oldukça açıktır. Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekaları ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Çalışmada genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Anadolu ve Avrupa yakasında yer alan ilçelerden basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen yedi ilçede görev yapan 111 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Örnekleme oluşturan öğretmenlerin duygusal zekaları, “Schutte Duygusal Zeka Ölçeği” ile değerlendirilmiş, empatik eğilimlerini değerlendirmek için ise “Dökmen Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler toplanmıştır. Araştırmada veri toplama araçlarından elde edilen veriler SPSS 17.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zeka ile empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin analizi Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniği ile yapılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekalarının empatik eğitimlerinin ne kadarını yordadığını ortaya koymak için ise, çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekaları ile empatik eğilimleri arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bir diğer ifade ile duygusal zekanın yüksekliği empatik eğilimin de yüksek olması anlamına gelmektedir. Yapılan regresyon analizleri ile duygusal zekanın empatik eğilim üzerinde yordayıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları alandaki araştırmalar dikkate alınarak tartışılmıştır.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç.Dr., Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, El-mek: gbalat@gmail.com

*** Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: gulsumcel@gmail.com

**** Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: yhilal@outlook.com

** Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: yhilal@outlook.com

***** Tülin Gümüştekin, Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: tulingumustekin@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi öğretmenleri, duygusal zeka, empatik eğilim

EMOTIONAL INTELLIGENCE AND EMPATHIC TENDENCY: THE CASE OF TURKISH PRESCHOOL TEACHERS

ABSTRACT

The basic aim of this research is the examination of the relationship between emotional intelligence and empathic tendency of preschool teachers. The study was carried out through descriptive survey method of the relational survey model. The sample of the research, which is chosen through simple random sampling, was consisted of preschool teachers who were working İstanbul city's Anatolian and Asian parts' 7 districts. The data of the study was obtained from 20 schools which were chosen through simple random sampling and 111 preschool teachers voluntarily participated in the study. The sample of the search was consisted of %98,2 female and %1,8 male preschool teachers. The data was collected through 'The Schutte Emotional Quotient' which was used for measuring teachers' emotional intelligence and 'The Dökmen Scale of Empathic Tendency' which was used for measuring their emphatic tendency. 'Personal Information Survey' is developed by the researchers in order to determine the characteristics of the sample. Data has been analyzed with SPSS 17.0 statistical soft ware package. The relationship between emotional intelligence and emphatic tendency of preschool teachers was analysed by Pearson Moment Correlation. Multiple regression analysis was conducted to find out if preschool teachers' emotional intelligence predicted their emphatical tendency. The findings of the study revealed that there are moderate relationship between emotional intelligence and empathic tendency. Analysis also has been concluded that regression between the scale of emotional intelligence will predict scale of empathic tendency.

Key Words: Preschool teachers, emotional intelligence, empathic tendency

Giriş

Okul öncesi öğretmeni okul öncesi eğitimin en önemli parçasıdır ve her geçen gün okul öncesi öğretmeninden beklentiler artmaktadır. Bu beklentileri gerçekleştirmede kendini tanıyan, duygularını anlayabilen, kendini ve ilişkilerini yönlendirebilen, kişiler arası ilişkilerinde empati kurabilen, kendini motive edebilen bir öğretmen daha başarılı olacaktır (Teltik, 2009). Dünyada hızla meydana gelen değişimler, insanların sadece akılcılık yaklaşımıyla başa çıkamayacakları bir örgütsel ortam yaratmıştır. Bu ortamda duygusal zeka, insanların ve örgütlerin başarısını etkileyen temel bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Duyguların rolü kalitede iyileşme ve gelişmenin temel koşulu olarak görülmeye başlanmıştır. Artık iş yerlerinde duyguların algılanması, değerlendirilmesi, anlaşılması ve duyguların yönetimi önemli bir gereklilik haline gelmiştir (Güllüce ve İşcan, 2010). Öğretmen, öğrencilerde farklı bakış açılarını değerlendirme, arkadaş ilişkilerinde empati kurma, arkadaşlarının düşünce ve duygularına duyarlı olma, etkili iletişim ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

işbirliği içinde çalışma gibi yetileri geliştirmelidir. Öğretmen, öğrencilerin duygularını anladığını açıkça dile getirir ya da bunu onlara hissettirirse, öğrenciler de bu davranışları örtülü veya açık bir şekilde öğrenip, arkadaşlarına karşı sergileyebilir (Dutoğlu ve Tuncel, 2008). Yeşilyaprak (2001) tarafından yapılan “duygusal zeka ve eğitim açısından doğurguları” adlı araştırmada, öğretmenlerin derslerini planlarken duygusal zeka kapsamına giren özbilinç, duyguları yönetme, motivasyon, empati ve sosyal ilişkileri geliştirmeleri ile bu konuda okul rehberlik uzmanından ve öğrencilerden fikir almaları gerektiği açıklanmıştır.

Carl Rogers (1976) empatiyi, bir insanın bir süre için kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci şeklinde tanımlamıştır (Akkoyun, 1982). Empati sadece, kendisiyle empati kurulana yararı olan bir etkinlik değildir. Empati, empatiyi kuran kişi içinde önemlidir. Empati becerileri ve eğilimleri yüksek olan, bu yüzden diğer insanlara yardım eden kişilerin çevreleri tarafından sevilme olasılıkları artacaktır (Dökmen, 2005). Aynı zamanda empati kişilerarası iletişimi de kolaylaştırmaktadır (Sürgevil, 2006). Dökmen (2005)’in belirttiğine göre, empatinin kendini açma (self-disclosure), toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile pozitif ilişkisi vardır. Empatide karşıdaki kişiye yardım etme düşüncesi hâkimdir. Empati ile yardım etme arasındaki ilişki empatik eğilim ile değerlendirilmektedir. Empatik eğilim, bireylerin günlük yaşamda empati kurabilme potansiyeli olarak tanımlanmaktadır. Empatik eğilim daha çok empatinin duygusal boyutunda yer almakta, bireylerin duygusal sorunlarını anlayabilme ve yardım etme isteğini içermektedir (Dökmen, 1988).

Duygusal zekâ kavramının ilk önce Gardner (1983), uyum becerilerinden meydana gelme, bununla birlikte kişinin duygularının ve kabiliyetlerinin farkında olma, bunları hayatına yön vermede bir kaynak olarak kullanma olarak tanımladı. Duygusal zeka; kişinin kendisinin ve başkalarının duygularını kontrol etme, bunlar arasında seçim yapabilme ve kişinin bu duygularını hayatına yön vermede kullanabilme yeteneğini içeren sosyal zekanın bir tipidir (Atay, 2002; Mumcuoğlu, 2002). Özellikle, LeDoux tarafından 1980’li yılların sonları ve 1990’ların başında New York Üniversitesi’nde yapılan bir dizi çalışma, insan duygusal sisteminin, anatomik olarak neokorteksten (düşünme merkezi) bağımsız hareket edebileceğini göstermiştir. “Duygusal zekâ” kavramının ortaya çıkmasında, LeDoux’un beyin fizyolojisi konusunda yapmış olduğu bu çalışmaların önemli payı olmuştur (Akkoyun, 1998).

Araştırmacılar duygusal zekayı; duyguların farkında olunması, ifade edilmesi ve başkalarının duygularının farkında olunması olarak üç duygusal yetkinlik alanı ile ifade etmektedir (Ural, 2001). Duygusal zekâ düzeyi düşük olan bireyler ise, sosyal ilişkilerde daha başarısız olmakta ve daha fazla saldırgan davranışlar sergileyerek olumsuz ilişkiler geliştirmektedir (Otacıoğlu, 2009). Goleman (1998), duygusal zekânın insan zekasının doğru ölçüsü olabileceğini ve başarı için gerekliliğini savunarak, duygusal zeka düzeyi yüksek bireyin iş yaşamında daha üst seviyeye yükselebileceğini ileri sürmektedir (Ural, 2001).

Alan yazın incelendiğinde çeşitli çalışma grupları ve farklı değişkenler ele alınarak bu araştırmanın gerçekleştirildiği görülmektedir. Yalnız okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zeka düzeyleri ile empatik eğilim düzeylerinin ilişkisinin incelendiği bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu çalışma ile bu eksikliğin giderileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın temel amacı “okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekaları ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir”. Genel amaca bağlı olarak şu sorulara cevap aranmıştır; “Dökmen Empatik Eğilim Ölçeği”nden elde edilen puanlar ile “Schutte Duygusal Zeka Ölçeği”nden elde edilen puanlar arasında ilişki var mıdır? Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekaları empatik eğilimlerini yordamakta mıdır?

Yöntem

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Araştırma Modeli

Bu çalışmada genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Duygusal Zeka Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini 2013-2014 Eğitim Öğretim yılında İstanbul ilinde okul öncesi öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Anadolu ve Avrupa yakasında yer alan ilçelerden basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen Kadıköy, Üsküdar, Küçükçekmece, Kâğıthane, Zeytinburnu, Bağcılar ve Esenler ilçelerinde görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Belirlenen yedi ilçeden yine basit rastgele örnekleme yoluyla seçilen 20 okuldan gönüllülük ilkesi esas alınarak çalışmaya katılmaya gönüllü 111 okul öncesi öğretmeninden veriler elde edilmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin %98,2’si kadın, %1,8’i erkektir, %60,4’ü devlet okulunda çalışmakta ve %39,6’sı özel okulda çalışmaktadır. Örnekleme oluşturan öğretmenlerin diğer özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bazı demografik özellikleri ve kendilerine ilişkin bazı sorulara verdikleri yanıtlara göre yüzde ve frekans dağılımı

		N	%
Cinsiyet	Kadın	109	98,2
	Erkek	2	1,8
Yaş	20 yaş ve altı	20	18
	21-25	48	43,2
	26- 30	25	22,5
	31 yaş ve üstü	18	16,3
Kardeş Sayısı	Yok ve 1	24	21,6
	2	33	29,7
	3 ve üstü	54	48,7
Ailenin Kaçıncı Çocuğu	Birinci	43	38,7
	İkinci	37	33,4
	Üçüncü ve üstü	31	27,9
Öğrenim Durumu	Ön lisans	62	55,9
	Lisans ve üstü	49	44,1
Kıdem Yılı	0-5	85	76,6
	6-10	14	12,6
	11 yıl ve üstü	12	10,8
Çalışılan Okul	Özel okul	44	39,6
	Devlet okulu	67	60,4
Çalışılan Kurumla İlgili Memnuniyet	Evet	86	77,5
	Hayır	25	22,5
Meslektaşlarıyla İletişim Durumu	Zayıf ve orta	27	24,3
	İyi	84	75,7
Sınıftaki Öğrenci Sayısı	10 ve daha az	11	9,9
	11-15	41	36,9
	16-20	37	33,4
	21 ve daha fazla	22	19,8
Çalışılan Eğitim Süresi	Tam gün	56	50,5
	Yarım gün	55	49,5
Çalışılan Okulun Sosyoekonomik Düzeyi	Alt	16	14,4
	Orta	76	68,5
	Üst	19	17,1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Sosyal Etkinliklere Katılım Düzeyi	Düşük	11	9,9
	Orta	67	60,4
	Yüksek	33	29,7

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, öğretmenlerin %76,6'sının çalıştığı kurumdan memnun olduğu, %75,5'inin meslektaşları ile iletişimlerinin iyi olduğunu, % 60,4'ü orta, %29,7'si sosyal etkinliklere katılım düzeyinin yüksek olduğunu belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Duygusal Zeka Ölçeği, Empatik Eğilim Ölçeği ve araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Duygusal Zeka Ölçeği; Çalışanların duygusal zekâ boyutlarının değerlendirilmesinde, Chan'in (2004 ve 2006) tükenmişlikle duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi incelemede kullandığı, ölçekten yararlanılmıştır. Ölçeğin orijinali, Schutte ve arkadaşlarının (2006) 33 maddelik çalışmasından geliştirilen 12 maddelik ölçektir. Ölçek, duygusal değerlendirme (emotional appraisal), pozitif duygusal yönetim (positiveregulation), empatik duyarlılık (empathicsensitivity) ve duyguların pozitif kullanımı (positiveutilization) olmak üzere dört boyuttan ve her boyut ise 3'er sorudan oluşmaktadır. Cevaplar 5'li likert tarzında (1=kesinlikle katılmıyorum, 5=kesinlikle katılıyorum) derecelendirilmiştir. Chan'in araştırmasında bu ölçeğin güvenilirliği (Cronbach Alpha=0.82-0.86) yüksek bulunmuştur. Aynı ölçeği Aslan ve Özata (2008), sağlık çalışanları üzerinde yapmışlar Chan'in (2004-2006) çalışmasında, toplam 4 boyut olarak yapılandırılan anket formunun, faktör analizi sonucunda orijinalinde olduğu gibi dört boyut ve 12 madde altında algılandığı görülmüştür. Güvenilirlik değerleri (Cronbach Alpha) sırasıyla 0.87, 0.83, 0.88 ve 0.85'dir (akt. Adiloğulları, 2013). Adiloğulları (2013) tarafından 12 maddelik Duygusal Zeka Ölçeği güvenilirlik analizi (Cronbach Alpha) .88 olarak hesaplanmıştır.

Empatik Eğilim Ölçeği; Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeğinin amacı; kişilerin günlük yaşamında empati kurma eğilimlerini ölçmektir. Likert türü bir ölçek olarak hazırlanan ve 20 maddeden oluşan Empatik Eğilim Ölçeğinin maddelerinin yaklaşık yarısı, bireylerin evet deme eğilimlerini önlemek için negatif yazılmıştır. Puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğu, düşük olması ise empatik eğilimin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Ölçek güvenilirliği Dökmen tarafından 70 kişilik bir öğrenci grubuna ölçeğin üç hafta arayla iki defa uygulanması ile değerlendirilmiş ve güvenilirlik katsayısı 0.82 olarak bildirilmiştir. Ayrıca kişilerin ölçeğin tek ve çift maddelerinden aldıkları puanlar arasında ölçeği yarılama yöntemi ile yapılan ölçek güvenilirliğinde güvenilirlik katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur (Dökmen, 1988).

Kişisel Bilgi Formu; araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olup, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Katılımcıların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu, öğrenim düzeyi, kıdem yılı, hangi okul türünde çalıştığı, çalıştığı kurumdan memnuniyet durumu, meslektaşlarıyla iletişim düzeyi, sınıftaki öğrenci sayısı, kurumdaki eğitim süresi, kurumun sosyoekonomik düzeyi ve katılımcının sosyal etkinliklere katılım düzeyi değişkenleri incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama araçlarından elde edilen veriler SPSS 17.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zeka ile empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin analizi Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniği ile yapılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekalarının empatik eğitimlerinin ne kadarını yordadığını ortaya koymak için ise, çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer2014

Bu bölümde araştırmanın ana ve alt amaçlarına uygun olarak toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucu elde edilen bulgular temel alınarak sunulmuş ve yorumları yapılmıştır.

Tablo 2. Okul Öncesi Öğretmen Duygusal Zekaları ile Empatik Eğilim Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	N	X	SS	r	p
Empatik Eğilim	111	3,7793	,38034	,327	,000
Duygusal Zeka	111	4,2668	,52342		

Tablo 2’de okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekaları ile empatik eğilim puanları arasındaki korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin Schutte duygusal zeka ölçeğinden elde ettikleri puanlar ile empatik eğilim ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasında $p < .01$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü, anlamlı ilişki bulunmuştur. İlişki katsayısının Bu doğrultuda Schutte duygusal zeka ölçeği puanları 1.00 olması mükemmel bir pozitif ilişkiyi ifade ederken, -1.00 olması mükemmel bir negatif ilişkiyi ve 0.00 olması ise ilişkinin olmadığını ifade etmektedir. İlişki katsayısının mutlak değer olarak .70 - 1.00 olması yüksek, .70 - .30 arasında olması orta ve .30 - .00 arasında olması ise düşük bir ilişkiyi ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2002). Bu doğrultuda Schutte duygusal zeka ölçeği puanları ile empatik eğilim ölçeği puanları arasında pozitif yönlü orta seviyede ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal Zekaları İle Empatik Eğilim Puanları Arasındaki Regresyon Analizi Sonuçları

Model	R	R ²	β	t	F	p
Bağımsız Değişken: Empatik Eğilim						
Bağımlı Değişken: Duygusal Zeka	,327	,107	,327	3,612	13,045	,000

$P < .01$

Tablo 3 incelendiğinde Schutte duygusal zeka ölçeğinin okul öncesi öğretmenlerinin $p < .01$ anlamlılık düzeyinde empatik eğilimin önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Tablo incelendiğinde duygusal zeka ölçeğinden alınan puanın, empatik eğilim ölçeğinden alınan puana ilişkin varyansın %10’unu yordamaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada okul öncesi öğretmenlerin duygusal zekaları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekaları ile empatik eğilimleri arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bir diğer ifade ile duygusal zekanın yüksekliği empatik eğilimin de yüksek olması anlamına gelmektedir. Yapılan regresyon analizleri ile duygusal zekanın empatik eğilim üzerinde yordayıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle küçük çocuklarla çalışan okul öncesi öğretmenlerinin, uyum becerilerinden meydana gelen, bununla birlikte kişinin duygularının ve kabiliyetlerinin farkında olmasını sağlayan ve bunları hayatına yön vermede bir kaynak olarak kullanabilmesi olarak tanımlanan duygusal zeka düzeyleri oldukça önemlidir. Yeşilyaprak (2001) tarafından yapılan “duygusal zeka ve eğitim açısından doğurguları” adlı araştırmada, öğretmenlerin derslerini planlarken duygusal zeka kapsamına giren özbilinç, duyguları yönetme, motivasyon, empati ve sosyal ilişkileri geliştirmeleri gerektiğini belirtmiştir.

Perek (2004)’e göre de duygusal zekâsını etkili kullanamayanların başarı oranı kullanabilenlere oranla daha düşüktür. Bu kişiler, etkili iletişim kuramazlar; stres, çatışma ve kriz

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

gibi olumsuz durumlarda kendilerine ve duygularına hakim olamazlar; olaylara tek taraflı yaklaşarak empati ve olumlu ilişkiler kuramazlar. Erçoban (2003), ilköğretim II. kademesindeki branş öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, bayan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin, erkek öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu; öğretmenlerin medeni durumlarına göre empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı; öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği; öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinde hizmet yıllarına göre anlamlı bir fark olmadığı; öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin branşlara göre anlamlı bir fark göstermediği; öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri arasında yaşa göre anlamlı bir fark olmadığı; mesleğini isteyerek seçenlerin empatik eğilim düzeyi puanlarının mesleğini isteyerek seçmeyenlere oranla daha yüksek olduğu; öğretmen yetiştiren bir okul mezunu olup olmamalarına göre empatik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı saptanmıştır.

Rogers'a (1976) göre, bir insanın bir süre için kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi olarak tanımlanan (akt. Akkoyun, 1982) ve öğretmenlerin çocuklar ile empatik olmasının ya da bir başka ifade ile empatikeğitimin yüksek olmasının önemine ilişkin çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Çelik'in (2008) yapmış olduğu araştırma sonucunda, öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin; mesleki kıdem, yaş, eğitim düzeyleri, öğrenci sayıları, medeni durumları, çalıştıkları kurumları, sahip oldukları çocuk sayıları, çalışma biçimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, buna karşın bayanların erkeklere, mesleği isteyerek seçenlerin mesleği istemeyerek seçenlere, mesleği sevenlerin mesleği sevmeyenlere göre empatik eğilim puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Barut (2004) ; öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma eğilim düzeylerini bazı değişkenler açısından incelediği araştırmasının sonucunda, öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin, cinsiyetlerine ve mezun oldukları okullara göre anlamlı bir değişme gösterdiği, yaş, hizmet yılları ve branşlarına göre anlamlı bir değişme göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Kılıç (2005) ; İstanbul'daki okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, empatik beceri puanının yaş değişkenine göre farklılaştığını; yaş arttıkça empatik beceri düzeyinin düştüğünü ortaya koymuştur. Eğitim arttıkça empatik beceri düzeyinin de arttığını gözlenmiştir. Empatik becerinin çocuk sahibi değişkenine göre farklılaşmadığı, çalışılan okul türü ile ilgili olmadığı görülmüştür.

Ergin (2008) öğretmenler ile yaptığı araştırmasında; öğretmenlerin duygusal zekâ puanları arasında yaşa göre anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Yani öğretmenlerin mesleklerinde geçirdiği süreye bağlı olarak duygusal zekâ puanları anlamlı bir şekilde değişmektedir. Öztürk (2006) ise, okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zeka, iş doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin, duygusal zeka ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları ve toplam duygusal zeka ölçeği puanlarının ortalamalarının, eğitim düzeyi ve sosyal etkinliklere katılım değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Yüksek lisans mezunu okul öncesi öğretmenlerinin kişisel beceri puan ortalamaları ön lisans ve lisans mezunu okul öncesi öğretmenlerinden; açık öğretim mezunu okul öncesi öğretmenlerinin stresle başa çıkma puan ortalamaları, lisans mezunu okul öncesi öğretmenlerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Sosyal etkinliklere katılan öğretmenlerin kişisel beceri, kişiler arası beceri, uyumluluk, stresle başa çıkma, genel ruh durumu ve toplam duygusal zeka puan ortalamaları sosyal etkinliklere katılmayanların duygusal zeka alt boyutu ve toplam duygusal zeka puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer2014

Güler'in (2006) yapmış olduğu çalışmada ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerinin duygusal zekâları ile problem çözme becerisi arasında anlamlı ilişki olduğu ve duygusal zekânın artmasıyla problem çözme becerisinin de artacağı sonucuna varılmış ve duygularını tanıyan, kontrol edebilen bireylerin problemlere daha olumlu yaklaşarak çözümlere daha kolay ulaşabileceği belirtilmiştir. Keskin (2010)'un hemşirelik yüksek okulu birinci sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada duygusal zeka düzeyi ile empati becerisi arasında %66,4 düzeyinde pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin var olduğunu ($r= 0,664$ $p<0,01$) bulmuştur.

Genel olarak araştırma bulgularını değerlendirdiğimizde ülkemizde yaygın olarak özellikle üç-altı yaş gurubu çocuklara eğitim veren okul öncesi öğretmenlerinin lisans eğitim düzeylerinden başlayarak duygusal zekalarını ve empatik eğilim düzeylerini geliştirecek çalışmalara yer verilebilir. Öğretmenlerinin çocuklarda çeşitli duygusal ve davranış sorunları tanıma değerlendirme ve onlarla empati kurarak bu sorunlara yönelik çözümler üretebilmeleri, eğitim etkinliklerini çocuklara uygun ve onların temel özelliklerini dikkate alarak planlayabilmeleri, çocukların isteklerini anlayan ve buna yönelik uygulamalar geliştirebilen eğitimciler olabilmeleri açısından oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- ADİLOĞULLARI, G.E.(2013). Beden eğitimi öğretmenlerinin duygusal zeka ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.*
- AKKOYUN, F. (1982). Empatik anlayış üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 63-69.
- AKKOYUN, F. (1998). Duygusal okuryazarlık ve zekayı geliştirme yolları. *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 603.
- ATAY, K. (2002). Okul müdürlerinin duygusal zeka düzeyleri ile çatışmaları çözümleme stratejileri arasındaki ilişki. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 345-355.
- BARUT, Y. (2004). *Öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma eğilimi düzeylerinin değişkenler açısından incelenmesi*. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Samsun.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Yayınları.
- CHAN, D.W.(2004).Perceive demotional intelligence and self-efficacy among Chinese secondary school teachers in Hong Kong. *Personality and Individual Differences*, 36, 1781-1795.
- ÇELİK, E. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- DÖKMEN, Ü. (1988), Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *A.Ü.EğitimBilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1-2); 155-190.
- DÖKMEN, Ü. (2005). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- DUTOĞLU, G., TUNCEL, M. (2008). Aday öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 15- 16.*
- ERÇOBAN, S. (2003). *İlköğretim II. kademesindeki branş öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- ERGİN, D. (2008). Okul yönetiminde duygusal zekâ ve dönüşümsel liderliğe ilişkin öğretmen algıları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- GÜLER, A. (2006). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin duygusal zekâ düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÜLLÜCE, A. Ç., İŞCAN, Ö. F. (2010). Mesleki tükenmişlik ve duygusal zekâ arasındaki ilişki. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 7-29.*
- KESKİN, D. (2010). *Hemşirelik yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile empati becerileri arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- KILIÇ, S. (2005). *İstanbul'daki okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- MUMCUOĞLU, Ö. (2002). *Bar-On Duygusal Zeka Testi'nin Türkçe dilsel eşdeğerlik, güvenilirlik, geçerlik çalışması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- OTACIOĞLU, G. (2009). Duygusal zeka (EQ) üzerine farklı eleştiri ve değerlendirmeler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 334-336.*
- ÖZTÜRK, A. (2006). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal Zekâ Yetenekleri İş Doyumları ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- PEREK, Z. (2004). *EQ nedir, ne anlama gelir?* 01.05.2014 tarihinde www.ntvmsnbc.com/newsadresinden alınmıştır.
- SCHUTTE, N.S., MALOUFF, J.M., HALL, L.E., HAGGERTY, D.J., COOPER, J.T., GOLDEN, C.J., & DORNHEIM, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences, 25, 167-177*
- SÜRGEVİL, O. (2006). *Çalışma hayatında tükenmişlik sendromu-tükenmişlikle mücadele teknikleri.* Ankara: Nobel Yayınları.
- TELTİK, H. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterlik algılarının iş doyumunu ve tükenmişlik düzeyleriyle ilişkisinin belirlenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- URAL, A. (2001). Yöneticilerde duygusal zekânın üç boyutu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 209-219.*
- YEŞİLYAPRAK, B. (2001). *Duygusal zekâ (EQ): iş performansını belirleyici bir değişken.* Ankara: İmge Kitabevi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

**AYNUR, HATİCE, BİLGİN AYDIN, MUSTAFA BİROL ÜLKER.
KİTAPLARA VAKFEDİLEN BİR ÖMRE TUHFİ: İSMAİL E.
ERÜNSAL'A ARMAĞAN, ÜLKE YAYINLARI, İSTANBUL, 2014.***

Neslihan POLAT**

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, E-mail: neslihanpolat1@gmail.com

Ömrünü kitaplara adanmış, edebiyat, tarih, kütüphanecilik, arşivcilik üzerine çalışmalar yaparak Türk kültür tarihine mühim katkılar sağlamış İsmail E. Erünsal hoca için özellikle öğrenci, arkadaş ve yakın çevresindeki araştırmacıların yazılarından oluşan bir armağan kitabı yayımlandı. Bu kitapta yer alan biyografisine göre İsmail Erünsal, 1 Mart 1945'te Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde doğmuştur. İstanbul Üniversitesi ve Edinburg Üniversitesi'nde eğitimlerini tamamlayan Erünsal, 1977'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde göreve başlamış, 1990-2006 yılları arasında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arşivcilik Bölümü Başkanlığını üstlenmiştir. Yıllar boyunca çok sayıda önemli görevde bulunan Erünsal, günümüzde 29 Mayıs Üniversitesi ve İSAM'daki görevleri ile meslek hayatını sürdürmektedir.

“Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe: İsmail E. Erünsal'a Armağan” başlığı ile hazırlanan bu eser, hocanın ilgi alanlarını temsil eden başlıklar altında, yine alanında kıymetli pek çok önemli ismin yazılarından oluşmaktadır. 2 ciltten müteşekkil bu armağan kitabı 44 makale ihtiva etmektedir. 1. cilt, “Giriş” ve “Tarih” ana başlıkları, 2. cilt de “Edebiyat ve Tasavvuf” ile “Kütüphanecilik ve Arşivcilik” ana başlıkları altındaki yazılardan meydana gelmektedir.

Hatice Aynur, Bilgin Aydın ve Mustafa Birol Ülker'in kaleme aldığı “Giriş” kısmında, Erünsal Hoca'nın hayatını ve eserlerini konu eden bir yazı vardır. Erünsal'ın eserleri; kütüphanecilik çalışmaları, tarih ve tasavvuf tarihiyle ilgili çalışmaları, Eski Türk edebiyatı sahasındaki çalışmaları olarak sınıflandırılmış ve tanıtılmıştır. Yazının sonunda da “İsmail E. Erünsal'ın bibliyografyası” başlığı ile armağanın yayınlandığı tarihe kadar yaptığı çalışmaları sıralanmıştır.

İlk cildin ikinci bölümü olan “Tarih”in ilk makalesi, Erhan Afyoncu'nun “Yeni Vesikalar Işığında Sabatay Sevi (ö. 1676)” adlı yazısıdır. Daha önce yaptığı araştırmalarla Sabatay Sevi hakkında bazı vesikalara ulaşan Afyoncu, bu makalede ise ulaştığı yeni bilgiler ışığında Sevi'nin hayatı hakkında bilinenleri karşılaştırmıştır. Yazının sonundaki “Ekler” bölümüne de bazı vesikaların görsellerini eklemiştir.

M. Akif Aydın'ın “Osmanlı Sulhunun (Pax Ottomana) Kurulmasında Hukukun Rolü” başlıklı yazısı, Osmanlı devletinde uygulanan hukuk kurallarından bahsetmektedir. Osmanlı'nın farklı etnik, kültürel ve dinî yapısını söz konusu eden bu yazıda, devleti yüzyıllarca bir arada tutan unsurlardan biri olan hukuk sistemi üzerinde durulmuştur.

Bilgin Aydın'ın bu armağan kitabı için kaleme aldığı yazısı ise “17-19. Yüzyıl Tahvil Ahkâm Defterlerinde Alt Serilerin Ortaya Çıkışı” başlığını taşımaktadır. İçerisinde tahvil ahkâm defterleri bulunan serileri söz konusu eden yazıda, bu defterlerin tespit edilenle sınırlı olmadığı söylenmiş ve çok farklı defter serilerinin tespitinin mümkün olduğuna işaret edilmiştir.

“Joseph Von Hammer-Purgstall (1774-1856) ve Fundgruben Des Orients (Şarkın Hazinesi) Dergisi” adını taşıyan yazısında Kemal Beydilli, Hammer'ın hayatı ve ilgi alanlarını anlatmış, daha sonra *Fundgruben Des Orients* dergisinin hazırlanmaya başlamasından derginin yayın hayatına son verilmesine dek geçen süreci söz konusu etmiştir. Bu dergiyi bugün karıştırmayı ve içindekilere bakmayı, “genç neslin eski zamanlardan kalma bir çeyiz sandığını karıştırması”na benzeten Beydilli, makalenin devamında da derginin 6 cildi içinde yer alan yazıların künyesine ve muhtevasına yer vermiştir.

Mustafa L. Bilge'nin “İstanbul Fatih'deki Hâfız Ahmed Paşa Külliyesi'nin Vakfiyesi” adıyla vücuda getirdiği yazısı, bu külliyenin 17. yüzyılın ilim hayatına dair mühim bir örnek olduğu üzerinde durmaktadır. Yazıda vakfiye metnine yer verilmiş ve 45 varaktan oluşan orijinalinin Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunduğu belirtilmiştir. Yazının sonuna da Vakfiye'nin ilk varacağı ile metnin başladığı ve bittiği varaklar da görsel olarak eklenmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Bu armağan kitabı için hazırlanmış kıymetli yazılardan biri de Feridun M. Emecen'in "II. Bâyezîd'in Tarih Merakı Üzerine Bir Not: Fenârîzâde Alâeddîn Alî'nin Anonim Osmanlı Tarihi Denemesi" başlıklı makalesidir. II. Bâyezîd döneminden genel hatlarıyla bahsedilen bu yazıda dönemin en belirgin özelliği olarak, bilinen ilk Osmanlı tarihi örneklerinin telif edilmesi kabul edilmiştir. Bu durumu, Bâyezîd'in tarihe olan merakıyla ilişkilendiren Emecen, Fenârî Alî Çelebi'nin nüsha derleyiciliğindeki rolü ve konumunu da söz konusu etmiştir.

"Osmanlı Ekonomisinde 19. Yüzyılda Devletin Ticarete Müdahalesi: Yed-i Vâhid" adlı yazı Mehmet Genç tarafından kaleme alınarak "Tuhfe"ye dâhil olmuştur. "Yed-i Vâhid" adı ile bilinen uygulamadan bahsedildikten sonra "tezkere usulü" söz konusu edilmiştir. "Bazı mallarda İngiltere'nin 1825-1835 yıllarındaki ithalatında Türkiye'nin payı", "İzmir'den ihraç edilen afyonun alım ve ihraç fiyatları(1825-1842)", "Afyon mahsulünün ihraç fiyatları ortalaması (1825-1846), "1000 çeki afyon için İngiltere'nin ödediği fiyat" gibi başlıklarla tablo örnekleri verilmiştir.

Nuray Urkaç Güler'in "Gülfem Hatun ve Yeni Ortaya Çıkan Vakfiyesi" başlıklı yazısı Gülfem Hatun'un hayatını konu ederek başlar. Yüksek Lisans tezinde Kânûnî Sultan Süleyman'ın cariyelerinden Gülfem Hatun'un hayatını, vakfiyesine ulaşmadan kaleme aldığını ifade eden Güler, vakfiyenin bir nüshasına İstanbul Arkeoloji Müzesi Arşivi'nde tesadüf ettiğini söylemiştir. 94 varaktan müteşekkil bu vakfiye metninin ilk iki varağı, yazının sonuna görsel olarak eklenmiştir.

Mehmet İpşirli, " Osmanlı Vakıflarında İdarî Bozukluklar ve Mütevellî" adıyla kaleme aldığı makalesine, vakıf kurumunun Osmanlı dönemindeki öneminden bahsederek başlamış, bu kurumun büyüme, gelişme ve bunun getirdiği bazı olumsuzluklar sürecinden söz etmiştir. "Mühimme defterlerinden yer alan mütevellî uygulamalarına dair bazı örnekler" alt başlığında ise vakıflara dair tespitlere yer verilmiştir. "Fetvâ mecmûalarında yer alan mütevellî uygulamalarına dair bazı örnekler" alt başlığında ise mütevellînin konu edildiği fetvâ örneklerini ihtiva etmektedir. Son olarak "Vekâyinâmelerde yer alan mütevellî uygulamalarına dair bazı örnekler" alt başlığını kullanan İpşirli, burada da Selânikî, Gelibolulu Âlî gibi isimlerin vakıflar hakkındaki değerlendirmelerini söz konusu etmiştir.

Hilal Kazan'ın "16. Asırda Telif Ettikleri Eserler Çerçevesinde Tarihçilerin Himayesi Hakkında Bazı Notlar" başlıklı yazısı Osmanlı Devleti'nde tarih yazıcılığının gelişiminden söz edildikten sonra Kemâl Paşâzâde, İdrîs-i Bitlisî, Fethullâh Ârifî ve Seyyid Lokmân'ın eserlerini vücuda getirme sürecinde gördükleri himaye, arşiv belgeleri ışığında anlatılmıştır.

Mustafa S. Küçükaşçı, "Medine Tarihçisi Semhûdî ve Vefâü'l-Vefâ Adlı Eseri" adıyla kaleme aldığı yazısında "soyu Hz. Hasan'a dayandığı için seyyid ünvanıyla tanınır." dediği Semhûdî'nin hayatı, şahsiyeti, eserleri hakkında bilgi verdikten sonra Medine tarihine dair çalışmalarına ve İslam dünyasında en çok bilinen eseri "Vefâü'l-Vefâ" üzerine yazar. Küçükaşçı, "bir şehir tarihi" olarak nitelediği bu eserin Türkçe tercümesini, Evliyâ Çelebi'nin görmüş ya da Medine'de bulunduğu sırada eserde anlatılanları dinlemiş olabileceğini düşünür. Evliyâ Çelebi'nin Medine'nin geçmişi ile ilgili verdiği bilgilerle bu eserdeki bilgilerin mukayesesinin gereğine işaret eder.

Talip Mert'in bu armağan için kaleme aldığı yazısı ise " Hattât Bakkal Ahmed Ârif Efendi (1836-1909) ve Ailesi" başlığını taşımaktadır. Hat tarihinin mühim şahsiyetlerinden Bakkal Ahmed Ârif'in hayatı, eserleri, memuriyetlerinin anlatıldığı bu makalede, oğlu Hattât Hâfız Mustafâ Râkım Efendi de söz konusu edilmiştir. Bakkal Ârif Efendi'ye ait üç yazı görseli de sona eklenmiştir.

Selçuk Mülayim'in "Yakın Geçmişten Kültür ve Sanat Notları: Türkiye'de 1945 yılı" adlı yazısı bir yıl içerisinde kültür ve sanat alanındaki bazı hadiselerle düşülmüş notları içermektedir. "Zamana yerleştirilmiş bir liste yapıp maddeler arasında ilişki kurabildikçe ...bir mantık sistematiği ve muhakeme mümkün olabilecektir." diyen Mülayim, bu yıl içindeki arkeolojik

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

çalışmalardan açılan resim sergilerine, müzelere ve konserlere kadar pek çok etkinlik ve müzisyenden yazara kadar pek çok sanatçı ile ilgili hadiseyi söz konusu ettikten sonra kronolojik bir sırayla mühim notları sıralamıştır. Bir örneği şudur: “1 Mart İsmail E. Erünsal’ın doğumu. Kemaliye, Erzincan. Türk Tarih Kurumu, Dil Kurumu ve Turkis Studies Association üyesi olan Erünsal, düşünce ve inanç tarihine ilişkin eserleri ve yazarlarını analitik bir şekilde inceleyerek yayımlamıştır.”

Abdülkerim Özaydın’ın bu armağan kitabı için kaleme aldığı yazısı “Büyük Selçuklular’da Şahnelik Müessesesi” adını taşımaktadır. Makalede “şahne” kelimesinin terim manası “bir bölgenin, eyaletin veya bir şehrin emniyetini sağlayan emîr” olarak tanımlandıktan sonra şahnelerin devlet teşkilatındaki yeri söz konusu edilmiştir. Verilen örnekler neticesinde bu kurumun en müessir olduğu dönem Büyük Selçuklular devri kabul edilmiştir.

Ekrem Tak, “Osmanlı Kadılarının Ceza Davalarına Bakma Salahiyeti ve Şer’iyye Sicillerindeki Had Cezalarına Dair Kayıtlar” başlıklı makalesinde katl, zina ve zina iftirası, hırsızlık ve irtidad davaları adı altında örneklendirilen bazı hadiseler vesilesiyle, Osmanlı kadılarının had ve kısas cezaları verdikleri kanıtlanmıştır.

Baki Tezcan, “İbrâhim Müteferrika ve Risâle-i İslâmiyye” adıyla vücuda getirdiği makalesinde matbaa denilince akla ilk gelen isim Müteferrika’yı konu etmiştir. Tezcan, Müslüman olmadan evvel, mezhebinin Üniteryenlik olduğunu söylediği Müteferrika’nın “Risâle-i İslamiyye” gibi bir eser yazmasını samimiyetini ispatlama gereği olarak nitelendirmiştir. Bu makalede “*Risale-i İslamiyye*’deki Latince Kitab-ı Mukaddes Alıntıları” alt başlığı ile ayetlerin Türkçe çevirileri ile İbrahim Efendi’nin çevirilerini mukayese edilerek farkları gösterilmiştir.

Tarih konusundaki makalelerden biri de “Yeni Belgeler Işığında Tulumbacıbaşı Gerçek Davud Ağa ve Tulumbacı Şeritçileri Esnafı” adıyla Kenan Yıldız’a aittir. Osmanlı’da tulumbacı imal eden ilk kişi olarak bilinen Gerçek Davud’u ve tulumbacılıkta birlikte çalıştığı Ali Gerçek’i konu alan bu makale, Ali Gerçek’in kethüda tayin olunması konusyla alâkalı hüccete dair belgeleri de içermektedir. Metnin çevirisi verilmiş ve yazının sonuna konu ile ilişkili el yazması örnekler görsel olarak eklenmiştir.

Fehmi Yılmaz, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Tütün Sektörünün Yan Kolları: Lüleci ve Çubukçu Esnafları” başlıklı makalesinde tütünün Osmanlı’ya gelişi, Osmanlı’da kullanılışı gibi mevzulara temas ettikten sonra tütünün tüketilme şekline göre tasnif olunmuş Lüleci ve Çubukçu esnaflarından bahsetmiştir.

Bu armağan kitabının, “Tarih” bölümü altında kaleme alınan son makalesi Ali Yücel Yörük’e ait olup “Lütfi Paşa’nın (ö. 970/1563) Osmanlı Haberleşme ve Ulaşım Sistemine Ulak Zulmü Bağlamında Getirdiği Yenilikler” başlığını taşır. Osmanlı İmparatorluğunun haberleşme sistemine dair bazı unsurlardan bahsedildikten sonra Kanûnî Sultan Süleyman tarafından sadârete getirilen Lütfi Paşa’nın anlattıklarından yola çıkarak “ulaklar göreve yalnız gitmeyip keyfi olarak yanlarına birkaç kişiyi alıyorlardı. Anadolu’ya gidecek olan ulaklar, kayıkla Üsküdar’a geçtikten sonra burada buldukları binek atlarını sahiplerinin elinden ‘cebren ve kahren’ alarak her biri, seçtikleri en iyi atlara binerler.” gibi bilgiler aktarılmış ve bu menfi durumlara karşı alınan önlemler söz konusu edilmiştir. Yazının ek bölümünde de “Lütfi Paşa’nın *Tevârih-i Âl-i Osmân*’da 946 (1539) Senesi Olaylarını Anlatırken Ulakla İlgili Belirttiği Görüş ve Düşüneleri” başlığı ile metin verilmiştir.

Bu bölümü müteakiben 2. cilt, “edebiyat ve tasavvuf” ana başlığı altındaki makalelerden müteşekkildir. İlk makale, “Bazı Atasözlerindeki Anlam Belirsizliğinin Nedenleri” adıyla Nurettin Albayrak’a aittir. Atasözlerinde kolay kolay anlam belirsizliğine rastlanmayacağını söyleyen Albayrak, bu kalıp ifadelere yerleşmiş yanlış kelimeler yerine bazı öneriler getirerek mana

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

kazandırmıştır. Anlam belirsizliklerinin sebebinin de derleyenlerin dikkatsizliği olduğunu vurgulamıştır.

Edith Gülçin Ambros, “Halide Nusret Zorlutuna’nın *Hanım Mektupları* ve Kadınların Toplumsal Cinsiyetine Bağlı Olarak Stereotipik İletişim Ögeleri” başlıklı makalesi ile bu armağan kitabına katılmıştır. Yazıda, *Hanım Mektupları* adlı inşaa kitabı tanıtıldıktan sonra bu eserde bulunabilecek toplumsal cinsiyet ile ilgili stereotipik iletişim ögeleri belirlenmiştir. Halide Nusret Zorlutuna’nın resmî ve hususî mektup örnekleri verilerek yer yer dil ve üslup açısından mukayeseye gidilmiştir.

Bu armağan kitabının hazırlanmasında mühim bir role sahip olan Hatice Aynur’un yazısı da “I. Mahmûd’un (ö. 1754) Kütüphaneleri ve Tarih Manzumeleri” başlığını taşımaktadır. I. Mahmûd döneminde kitaba ve kütüphanelere verilen kıymet söz konusu edildikten sonra bir tablo ile padişahın doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiği kütüphanelerin dökümü verilmiştir. Ayasofya Kütüphanesi’nde yer alan, hat sanatı ve süslemesine örnek teşkil eden bazı kitabeler de görsel olarak eklenmiştir. “Sultan Mahmûd’un Kütüphanelerine Düşürülmüş Tarih Manzumeleri” ve “Sultan I. Mahmûd’un Kütüphanelerine Yazılmış Tarih Manzumelerinde Geçen Yazar ve Kitap Adları” da eklerde yer alarak örneklendirilmiştir.

M. Uğur Derman, “İbnülemin Mahmud Kemal Bey’in Manzum Öfkesi” başlıklı yazısında, Prof. Dr. A. Süheyl Ünver’in sayısı 100.000’i bulan arşivini ve 2.000 tıp kitabını Tıp Tarihi Enstitüsü’ne vakfetmesi üzerine, Mahmud Kemal Bey’in kaleme aldığı 18 beyitlik hezl-âmir manzumeyi söz konusu etmiştir. “Âferin Doktor Süheyl’e, mil fua/ Yaptı bir arşiv ki yüz milyon değer” mısralarıyla başlayan bu manzume oldukça ilgi çekicidir.

Edebiyata dair kaleme alınan makalelerden biri de “Nâmık Kemâl (ö.1888) ve Leskofçalı Gâlib” başlığı ile İnci Enginün’e aittir. Bu yazıda Nâmık Kemâl ve Leskofçalı Gâlib arasındaki ilişkilerden söz edilmiş, yer yer de Encümen-i Şuarâ şairlerine değinilmiştir. Enginün, bu iki şairin birbirine çok benzeyen mizaçlarını ve aile çevrelerini anlatırken birbirleri üzerindeki etkilerini de değerlendirmiştir.

İsmail Güleç’in “Baharı Şiirle Karşılama: Kenzî ve Nevrûziyyesi” adlı makalesi, Türk milleti için mühim öneme haiz Nevrûz bayramının Klasik şiirdeki kullanım örneklerini ihtiva etmekle beraber bu yazıda Kenzî’nin 15 beyitlik nevrûz kasidesi beyit beyit açıklanarak şekil ve muhteva yönünden değerlendirilmiştir.

Heath W. Lowry’nin makalesi, “Kavalalı Mehmed Ali Paşa’s Kapı Kethüdası Mehmed Necib Efendi& Necib Paşa Endower of the Necip Paşa Kütüphanesi in Tire were One and the Same Individual” başlığı ile İngilizce kaleme alınmış bir metindir. Mehmed Ali Paşa’nın mükemmel bir kitapsever olarak nitelendirildiği bu yazıda matbaanın Osmanlı’ya gelmeden önceki zamanlarında dahi binlerce el yazması eseri ihtiva eden kütüphanenin kıymeti söz konusu edilmiştir.

Ahmet Yaşar Ocak’ın, “elli yıla yaklaşan bir dostluğun hatırasına ithaf” ifadeleri ile başladığı yazısı, “Türkiye Tasavvuf Tarihi Yazıcılığında Melâmiler: Yaklaşımlar, Katkıları, Sorunsallar” adını taşımaktadır. Ocak, Türkiye’deki tasavvuf tarihinden bahsettikten sonra melamîliğin önemini, konu ile ilgili Türkiye’deki araştırmaları anlatmıştır. Türkiye tasavvuf tarihinin ciddi bir tarih metoduyla ele alınması gereğine işaret etmiştir.

Abdülkadir Özcan, “Osmanlı Edebiyatında Zeyil Geleneği” başlıklı yazısıyla bu armağan kitabına katılmıştır. Makalede zeylin kelime manası ve edebiyattaki yerinden bahsedildikten sonra “Terâcim Kitapları” ve “Osmanlı Kronikleri ve Zeyilleri” alt başlıkları ile tercüme ve tarihe dair eserlerle örneklendirme yapılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Jan Schmidt'in "The Importance of Persian for Ottoman Literary Gentlemen: Two Turkish Treatises on Aspects of The Language by Kemal Pashazade" başlığını taşıyan yazısı İngilizce kaleme alınmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda Farsça'nın önemli bir rol oynadığından bahsedilerek başlanan bu yazıda Kemal Paşazâde'nin "Dakâ'ikü'l-Hakâ'ik" ve "Risâle-i Ya'yye" adlı eserleri söz konusu edilmiştir.

Bahadır Sürelli, "Divan Şairlerinin Kurgulanmış Benlikleri Olarak Mahlaslar" adıyla kaleme aldığı makalesiyle "tuhfe"ye katılmıştır. Divan şiirinde anlatılan şahısların tartışmalara konu olmasının yanında, bu eserleri vücuda getiren şairin yeteri kadar irdelenmediğinden söz eder. Daha sonra Divan şairini mahlas kullanmaya iten sebepleri çeşitli açılardan değerlendiren Sürelli, şiirlerde mahlas kullanımlarını beyitlerle örneklemiştir.

Fatma Meliha Şen'in, "Tâcîzâde Ca'fer Çelebi'nin (ö. 921/1515) Çevresindeki Şairler ve Onun İçin Yazılmış Şiirler" başlığı ile yazdığı makalesinde II. Bâyezîd tarafından himaye edilen Ca'fer Çelebi'den söz edilmiş, onun himaye ettiği şairler ve bu şairlerin Ca'fer Çelebi'ye sunduğu şiirler tespit edilmiştir. Zâtî, Mesîhî gibi pek çok mühim şahsiyyetin şiirlerine rastlanmakla beraber, Ca'fer Çelebi'nin yakın çevresinde olduğu manzumesi bulunmadan tespit edilmiş başka şahıslara da yer verilmiştir.

Abdullah Uçman, "Melâmet Söndü Şark'ın Her Yerinde...": Yahya Kemal'in 'İthaf' Manzumesi Etrafında Bazı Düşünceler" başlığı ile kaleme aldığı yazısında, Yahya Kemal'in "Türk" düşüncesiyle ilgili ifadelerine de yer verilirken "İthaf" manzumesi etrafındaki düşünceler değerlendirilmiştir. Söz konusu manzume açıklama yoluna gidilirken Tanpınar'ın düşüncelerine de sıklıkla başvurulmuştur.

Mustafa Uzun'un "Hocazâde ve Hâfız' Mehmed Âkif: İstiklâl Şâirimizin Dikkatlerden Kaçan İki Vasfı" adlı yazısı Âkif'in ilmî kimliğine dikkat çeker. Daha önce şairin edebî ve ahlâkî yönüyle ilgilenildiğinden bahsedilmiş, bu yazı da ise şairin "dinî ilimlerde, imâmette, hâfızlıkla, mûsikîde, tilâvet ve kıraatta belirli bir seviyenin üzerine çıktığı" ifade edilerek çok yönlülüğü vurgulanmıştır.

"Edebiyat ve Tasavvuf" ana başlığı altında yer alan son makale Christine Woodhead tarafından İngilizce kaleme alınan "The Gift of Letters: Correspondence Between Nergisi (d. 1634) and Veysi (d. 1627)" başlıklı yazıdır. Nergisi'den Veysi'ye üç ve Veysi'den Nergisi'ye bir mektup örneğinin söz konusu edildiği yazıda, bu mektuplardaki tema ve motiflerden de bahsedilmiştir.

2. ciltte "Kütüphanecilik ve Arşivcilik" ana başlığına ayrılan son bölümün ilk yazısı "Atatürk Kitaplığı'na Kazandırılan Yeni Yazmalardan Bir Kesit" başlığı ile Ş. Nail Bayraktar'a aittir. Bu makalede Atatürk Kitaplığı'na bağışlanan 17 yazma eser tanıtılmıştır. İçerisinde *Kur'ân-ı Kerîm*, siyerler, dua mecmûaları, tarih eserleri, divanlar ve vakfiyelerin bulunduğu söylenen bu eserlere ait bazı görseller de yazıya eklenmiştir.

Niyazi Çiçek, "Cumhuriyet Arşivinde Araştırmaya Açılan Yeni Belgeler Işığında Harf Devriminin Bulgaristan ve Tataristan'da Etkisi" başlıklı yazısı ile harf devriminin dış Türkler üzerindeki etkisi tespit edilmiştir.

Ersen Ersoy, "Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil (ö. 1986) Kütüphanesi ve Kütüphanede Bulunan El Yazması Divanlar" adlı yazısında önce kütüphanenin kurucusu Mustafa Yeşil ve kütüphanesini tanıtmıştır. Daha sonra, yazma eserlerinin bir kataloğunun bulunmadığı bu kütüphanede yer alan yazma divanlar tanıtılmıştır. İçerisinde Nef'î, Nâbî, Nedîm, Sâbî gibi mühim isimlere ait divanların da yer aldığı 20 eser tavsif edilmiştir.

Esra Karayel Muhacir'in, "Tarihsel Bir Veri Olarak Şer'iyye Sicilleri" başlıklı makalesi, şer'iyye sicillerinin sosyal tarih araştırmalarındaki önemini söz konusu etmektedir. Yazıda bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

sicillerin yıllara göre kullanımının gösterildiği grafiklere de yer verilmiştir. Bursa şer‘iyye sicillerine dayanarak yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin künyeleri, sicillerin konu edildiği yüzyıllara tasnif edilerek verilmiştir. Yine bu yazıda “Üsküdar Sicillerinin Transkripsiyonu Projesi” kapsamında hazırlanan 40 adet bitirme ve yüksek lisans tezinin künyesi de yer almaktadır.

Ş. Nihal Somer ve İshak Keskin’in bu çalışmaya katkılarının başlığı “Efemera Bulunduran/Derleyen Yerler: Bir Değerlendirme” adını taşır. “Kısa ömürlü belge” manasına geldiği söylenen efemera terimiyle ilgili bilgi verildikten sonra bu koleksiyonların hacmi, bunları derleyen kurum ve kişiler anlatılmıştır.

Burçak Şentürk’ün, “Hizmet Kurumlarında Bilgi Yönetimi” yazısı hizmet kavramı ve bilgi yönetiminden söz ettikten sonra başarılı bir bilgi yönetiminin süreçlerini ele alır. Daha sonra da bilgi yönetiminin sahip olması gereken unsurlar sıralanır.

“Türkiye Kütüphaneleri Arap Harfli Basma Kitap Katalogları Üzerine Bibliyografik Bir Değerlendirme (1929-2009)” adını taşıyan makalesinde Hüseyin Türkmen, Türkiye’de basılmış kütüphane kataloglarının açıklamalı olarak bibliyografyasını vermiştir. Arap harfli basma kitapların kataloglanmasına dair önerilerin de getirildiği bu yazıda planlı ve iradeli bir çalışma ile söz konusu işlemin tamamlanmasının 3-5 yıla tekabül edeceği belirtilmiştir.

Mustafa Birol Ülker’in “tuhfe”si “Gazeteci ve matbaacı Selîm Fâris Şidyâk’ın Terekesi” başlığıyla kaleme aldığı makaledir. Ülker’in belirttiği üzere bu yazıda “Selîm Fâris Şidyâk’ın hayatı ve faaliyetleri konusundaki bilgiler biraz daha genişletilmiş, dönemi içerisinde bir gazeteci ve matbaacı olarak çalışmaları, matbaasında bastığı eserlerinin değeri, Osmanlı kültür hayatındaki yeri ve önemi ile fiyatları hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.” Yazıda Latin harflerine aktarılan terekeye ait bir görsel de bulunmaktadır.

Bu bölümün ve daha geniş manada kitabın son makalesi, “Etkin ve Verimli Bir Kütüphane Yönetiminde Kütüphanecilerin Sahip olması gereken Temel Yetkinlikler” başlığı ile Asiye Kakırman Yıldız’a aittir. Kişisel ve meslekî yetkinlikler konusunda birtakım önerilere yer verilen bu yazıda, kütüphanecilerin rolleri söz konusu edilerek daha iyiye ulaşmak hedeflenmiştir.

“Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe: İsmail E. Erünsal’a Armağan” adı ile hazırlanarak kıymetli Erünsal Hoca’ya minnet duygularını sunmak için, her biri hocanın öğrencisi ya da dostu olan, alanında mühim isimlerin kaleme aldığı makaleleri ihtiva eden bu kitap adeta bir “vefâ meydanı”dır. Çok yönlülüğü ile tanınan İsmail E. Erünsal için hazırlanan armağan kitabının muhtevasının, yine hocanın uğraş sahasına uygun biçimde çok yönlü olması epey mühimdir. Bu çalışmayı kıymetli kılan en başat unsurlardan biri de elbette ki pek çok değerli ismin ortak ürünü olmasıdır. İlim sahasına yaptığı hizmetleri ve böyle bir eserin vücuda gelmesine vesilesi sebebiyle kıymetli Erünsal’a minnet ve saygılarımızı sunarız. Bu tür çalışmaların ömrünü kitaplara adanmış tüm hocalarımız için yapılabilmesi dileğimizdir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

